

Programa Compartim de gestió del coneixement

Seminari de tècnics de medi obert de Justícia Juvenil

Material

Aportacions al bloc general

Projecte tècnic de medi obert de Justícia Juvenil

Autor: Carles Mendieta Suñé

Barcelona

5 d'abril de 2013

Projecte tècnic de medi obert en l'àmbit de justícia juvenil
Març 2013

Missió

- Promoure la integració i reinserció social dels menors i joves sotmesos a mesures judicials mitjançant l'aplicació de programes de caràcter educatiu i altres actuacions responsabilitzadores, orientades a reduir els factors de risc i desenvolupar-ne els de protecció, per tal de prevenir la seva reincidència.
- Dur a terme els encàrrecs dels òrgans judicials en l'àmbit de la justícia de menors amb l'objectiu d'evitar la reincidència i el risc d'exclusió social.
- Executar, des de l'**Àrea de medi obert, les mesures** de medi obert acordades per la **jurisdicció de menors** sobre joves infractors que resideixen dins el territori de Catalunya, amb l'objectiu de reduir **el risc de reincidència**, realitzant una **intervenció educativa individualitzada** en l'entorn mateix *del jove*, **amb professionals i actuacions especialitzades i programes específics**, dins el marc de la mesura judicial, que **responsabilitzi** el jove de les seves accions envers la **víctima i la societat** i li proporcionï eines per a la seva **reinserció social**, implicant-hi la **família i la comunitat**.
- Executar les mesures de medi obert imposades, amb l'objectiu de reduir el risc de reincidència i augmentar el nivell de competència de l'adolescent o jove en seguiment.
- Executar les mesures judicials en medi obert dictades pel jutjat de menors mitjançant l'aplicació de programes i actuacions socioeducatives per afavorir la reinserció social.
- Intervenir educativament amb els menor i joves que tenen imposada una mesura judicial en medi obert des d'una vessant responsabilitzadora orientada a la socialització.
- Intervenir de forma individualitzada amb menors i joves infractors en l'entorn propi d'aquests, combinant l'acció educativa amb el control derivat de l'execució de la mesura imposada.

Visió

- Dotar de contingut tècnic la mesura judicial, emmarcada en la relació d'ajuda en un context de control. Treballar, des d'un marc psicosocioeducatiu, per a la integració social dels adolescents o joves.
- Treballar, des de l'àmbit educatiu, com a tècnics responsables de l'execució de la mesura judicial imposada, amb actuacions d'acompanyament, control, responsabilització i compliment del programa educatiu individual.
- Oferir, des de l'Àrea de medi obert, respostes **educatives** compensatòries, normalitzades, especialitzades i **ajustades en intensitat** als dèficits i potencialitats psicosocials que configuren els factors de risc i de protecció observats en cada cas.
- Prestar un servei educatiu, públic, eficaç i de qualitat, amb respecte i confiança en els òrgans judicials i administratius competents, i promocionar la cooperació responsable de tota la comunitat.
- Ser / Continuar sent professionals especialitzats i de referència en l'àmbit de la justícia juvenil que desenvolupen i ajusten la seva activitat en un territori determinat.
- Promoure des de medi obert la màxima corresponsabilitat entre el menor infractor i la comunitat on està immers, treballant perquè el jove desenvolupi actituds prosocials i la comunitat es doti d'elements integradors i facilitadors d'oportunitats.
- Cal entendre l'àmbit de medi obert com a servei especialitzat en joves transgressors sota mesura judicial, dotat d'equips eficients per fer un treball educatiu amb aquests joves, des de l'obligatorietat, cercant la prevenció de la reincidència mitjançant la inserció social, a partir de l'acompanyament de processos, l'oferta de possibilitats i el plantejament d'alternatives. Medi obert com a part del sistema de justícia juvenil, que té sentit en l'encaix amb els altres serveis: centres educatius i assessorament tècnic. L'encàrrec últim és col·laborar en la seguretat ciutadana.

Eixos estratègics

Els eixos estratègics sobre els quals desenvolupem la tasca són: gestió del risc, responsabilització, transversalitat, transitorietat, especialització, obligatorietat per manament judicial, intervenció individualitzada, intervenció especialitzada segons la problemàtica del delictes, treball en xarxa.

Flexibilitat/adaptació: oberts als canvis socials, legals, administratius i econòmics de cada moment.

Territorialitat: actuacions de proximitat en connexió i cooperació amb els recursos i institucions del territori i amb la comunitat.

Individualització: ajustar la intervenció al perfil del menor/jove, a la seva família i a l'entorn.

Avaluació: voluntat d'utilitzar instruments objectivables per avaluar la nostra intervenció.

Optimització dels recursos: rendibilitzar, promoure i crear els recursos necessaris per a la intervenció, tot fomentant el treball en xarxa i participant-hi.

Caràcter educatiu: dotar de contingut educatiu les intervencions dels menors amb els quals treballem, a fi de promoure-hi canvis que reforcin els seus factors de protecció.

Coherència de la intervenció: coherència amb el marc institucional en el qual operem i coherència funcional en relació amb el nostre rol de tècnics d'execució de mesures judicials.

Relació personalitzada: intervencions basades en la confiança, el respecte i l'apropament entre l'educador i els menors o joves.

- Intervenció individualitzada basada en el vincle.
- Visió integral del jove.
- Acompanyament.
- Augment de l'autoconsciència.
- Control del compliment de la mesura.
- Actualització i utilització de les TIC.
- Detecció i valoració dels factors de risc i de protecció.
- Elaboració de plans de treball.
- Foment de la implicació de la comunitat.
- Suport i orientació a la família.
- Mediació com a resolució de conflictes.
- Treball en xarxa.
- Foment de la prevenció comunitària.

- Treball en diferents àmbits: jove, família i entorn.
- Mesures obligatòries, però que necessiten que el jove s'hi impliqui (el jove se n'ha de responsabilitzar del compliment).
- A partir d'una mesura obligatòria, s'estableix una relació d'ajuda.
- Intervenció global, en àmbits compartits amb altres serveis (ensenyament, serveis socials, salut).
- Intervenció individualitzada i immediata.
- Encàrrec nominal (la mesura obliga el noi i responsabilitza el professional).
- L'encàrrec de control i ajuda pot ser fet puntualment al professional si cal afrontar situacions d'urgència.
- Professionals que combinen l'especialització amb la necessitat de treballar en diferents àmbits (social, salut, drogues, família...).
- Cal definir si es vol treballar en l'entorn o amb l'entorn.

Activitats per àmbits:

- Amb el jove: fer entrevistes, informar, acompanyar, citar, fer seguiment, puntualment fer intervencions d'urgència, elaborar un pla de treball i, un cop aprovat pel jutge, dur-lo a terme (treballar materials concrets, programes), treballar coordinadament amb els serveis de l'entorn.
- En relació amb la instància judicial: assessorar, informar, fer propostes, presentar programes individualitzats d'intervenció per a la seva aprovació.
- En relació amb les famílies: fer entrevistes, coordinacions, derivacions, etc., amb la finalitat d'implicar les famílies en els processos de canvi dels joves sotmesos a mesura judicial, donar pautes, intervenir conjuntament amb altres serveis, orientar, assessorar, intervenir directament, donar-se a conèixer.
- En relació amb l'entorn: divulgar la tasca realitzada, fer coordinacions conjuntes, derivacions, recollir informació, conèixer recursos, treballar en programes conjunts, dissenyar activitats conjuntes, tant individuals com grupals, organitzar formació, treball comunitari.

- Manament judicial penal de la jurisdicció de menors.
- Control socioeducatiu encaminat a incidir en les circumstàncies que poden haver influït en la comissió del delictes.
- Intervenció socioeducativa individualitzada responsabilitzadora i de control amb menors i joves.
- Intervenció orientada a incidir en les circumstàncies que poden haver influït en la comissió del delictes.
- Intervenció realitzada, preferentment en l'entorn familiar i social del menor/jove.
- Utilització preferent dels recursos que ofereix la mateixa comunitat.
- Comunicació i coordinació fluida amb les instàncies judicials.

Treballem en un marc legal jurisdiccional des de l'obligatorietat, a partir d'una sentència judicial limitada en el temps.

La intervenció **individualitzada sobre el jove**, la intervenció en el medi **familiar** i el treball coordinat amb la **xarxa comunitària**, adaptats a les necessitats, capacitats i condicionats de cada cas, són els eixos prioritaris del treball en medi obert, juntament amb la relació amb els òrgans judicials, a través dels **informes tècnics** d'execució que estipula el marc legal.

- **La intervenció individualitzada sobre el jove és el primer dels eixos fonamentals de la nostra intervenció.** Aquest eix se sustenta en:

- El coneixement i l'acció **professional dels tècnics i els psicòlegs de medi obert**, que han de disposar i formar-se permanentment en habilitats i tècniques específiques per desenvolupar de manera efectiva les accions i actuacions en els processos d'exploració dels casos, i en el disseny i desenvolupament dels objectius del pla de treball.
  - **L'entrevista**, com a espai vehiculitzador (establiment de vincle i l'adhesió al seguiment, motivació...) imprescindible en el treball dels tècnics de medi obert.
  - Utilització **d'instruments específics d'anàlisi i avaluació** contrastats i comuns com a suport als processos d'exploració i per a l'establiment d'uns objectius de treball que optimitzi la intervenció en cada jove durant el procés judicial (SAVRY).
  - Utilització **d'instruments i eines complementàries** i necessàries per a alguns processos, exploració i intervenció específiques d'alguns factors determinats, de perfils patològics, o altres...

- Disposar de recursos per a la intervenció:
  - **Programes compensatoris especialitzats** (formatius –escolar i laboral–, culturals, de l'àmbit de la salut, afectivitat...) davant els dèficits bàsics de la població que atenem, i que entenem com a factors que d'alguna manera han incidit en les conductes infractores.
  - **Programes específics especialitzats** per abordar conductes específiques i/o aspectes psicoafectius detectats com a aspectes clau en la tipologia de problemàtiques i dèficits dels casos que atenem.
  - **Accés als serveis terapèutics** per poder-hi derivar els casos que presenten perfils amb patologia clínica (salut mental, toxicomania...).

- La intervenció i el suport a l'àmbit familiar

Entenent la família com a sistema bàsic de pertinença del jove.

- **El treball participatiu del TMO i la família**, per incidir en el jove.
- **El suport a la família.**

- La intervenció i participació en l'àmbit comunitari

- **Treball en xarxa:** treball coordinat amb les diferents institucions, entitats i/o professionals que poden incidir en el cas o hi participen d'una manera o altra.
- **Derivació a recursos de l'entorn:** formatius, laborals, de lleure...
  - Sempre que es donin les condicions adequades, prioritzar els recursos normalitzats de l'entorn del jove.
  - Establir convenis de col·laboració amb els recursos de la xarxa especialitzada (salut mental, tòxics...).
- **Participació i implicació en espais de treball comunitari** (programes de prevenció comunitària, juntes de seguretat, taules tècniques, etc.) que estiguin constituïdes per analitzar i abordar els diferents aspectes que es relacionen amb la població infantil i juvenil.

- **Elaboració d'informes adreçats a la instància judicial.** L'elaboració dels diferents tipus d'informes que estableix la llei (informes PIE, de seguiment i final) es complementa amb altres possibles tipus d'informes (informes proposta, informes de modificació de mesura, etc.) que permeten al TMO gestionar i valorar múltiples possibilitats que esdevenen eines i estratègies en la intervenció educativa (canvi de mesura, alçaments anticipats, etc.).

- **L'avaluació.** Un darrer eix en el treball de medi obert seria la cerca de **l'efectivitat de les intervencions** en medi obert, que ens ha de fer tendir a recolzar-nos en el coneixement científic i en l'anàlisi continuada de la nostra pròpia praxi. Per a això s'han de poder desenvolupar i establir mecanismes per **avaluar de manera permanent** l'efectivitat de les intervencions individuals, i també la dels programes educatius especialitzats. El desenvolupament i l'avaluació d'aquest tipus de programes hauria d'integrar el coneixement i el suport científic de la comunitat universitària.

PRINCIPIS BÀSICS

En referència a aquest apartat estem d'acord amb els principis bàsics del model de justícia juvenil que apareixen al Projecte tècnic de 1990, però hi afegiríem com a principi:

- La immediatesa a culminar el procés judicial.

En referència als principis rectors d'actuació que recull l'article 4 de la Llei 27/2001, també hi introduiríem:

- Vetllar per la garantia dels drets dels menor/joves, alhora que se'ls exigeix responsabilitat en el compliment de les obligacions com a ciutadans.

Es considera que els principis bàsics d'actuació son plenament vigents. En relació amb alguns d'aquests principis es genera un ampli debat:

- *La individualització de les respostes*, donar respostes diferents a persones diferents, no ha de vulnerar el principi anterior de la *igualtat davant la llei*. Aquest principi s'ha de tenir en compte en l'atenció a les persones, de manera que, si escau, es motivin les respostes diferents que poden donar-se a uns mateixos fets.
- *La intervenció judicial mínima* hauria d'evitar la multiplicitat d'intervencions ineficaces i la dilació de la intervenció. Per tant, s'hauria d'entendre com a intervenció judicial mínima adient perquè tingui algun efecte en la reincidència.
- *Principi de responsabilitat*. En relació amb aquest principi es discuteix sobre la conveniència d'evitar que es fomenti la impunitat. S'entén que hi ha d'haver alternatives al procediment judicial, però que es contraprodueu la manca de respostes davant d'incompliments. La idea és que totes les mesures haurien de fomentar la reparació del dany.
- *Transitorietat de l'acció de la justícia*: un mateix jove pot passar per diferents mesures (MO i centres) i caldria pensar en la possibilitat d'un pla de treball compartit amb uns mateixos objectius a treballar des dels diferents serveis.
- *Intervenció amb professionals especialitzats*: aquest punt genera un ampli debat sobre la nostra especialització en intervenció educativa amb joves transgressors. L'especialització dintre de l'especialització (temes, programes...). La necessitat de comptar amb professionals més especialitzats que nosaltres. La indicació d'intervenció multidisciplinària que preveu la llei.
- S'apunta que la intervenció en medi obert és molt complexa, és convenient anar identificant necessitats concretes i construir respostes a aquestes necessitats.
- S'apunta també com una assignatura pendent l'avaluació de la nostra intervenció com a possibilitat d'identificar el que funciona per potenciar-ho i per millorar.

Principis rectors

En aquest aspecte es discuteixen alguns principis i es fan les següents observacions:

- Convindria aclarir què s'entén per la subsidiarietat en les funcions del pare, mare i tutor.
- Ara per ara hi ha dificultats per treballar de manera col·legiada i interdisciplinària en medi obert.
- Què significa d'interès superior del menor (tenir en compte el que ell expressa com a interès propi, la necessitat d'evitar estigmatitzar amb la nostra intervenció, etc.)? S'observa que en l'actual legislació l'interès superior del menor com a argument està sotmès a restriccions pel fet de tractar-se d'una llei penal.

- Igualtat davant la llei.
- Respecte als drets i garanties individuals.
- Individualització de les respostes.
- Principi de responsabilitat (del jove davant la societat, de la societat envers els joves, i com a fonament de l'acció educativa).
- Priorització de la intervenció en el propi entorn.
- Transitorietat de l'acció de la justícia.
- Immediatesa i celeritat.
- Proporcionalitat, que no pot entrar en col·lisió amb el principi de necessitat educativa del menor.

De l'anterior PT n'han caigut la intervenció judicial mínima i la intervenció amb professionals especialitzats, i hi hem afegit els dos darrers de la llista.

Igualtat davant la llei: tots els professionals de medi obert tenen l'obligació de vetllar perquè així sigui i de promoure les actuacions que estiguin al seu abast per garantir-ho.

Drets i garanties judicials: tots els professionals de medi obert tenen l'obligació de vetllar perquè així sigui i de promoure les actuacions que estiguin al seu abast per garantir-ho.

Principi de "responsivitat", individualització de les respostes: ajustar la resposta a les característiques personals de cada menor o jove en mesura.

Responsabilitat: del jove envers la societat i les seves normes, i de la societat envers els joves i les seves circumstàncies.

Intervenció judicial mínima i necessària: adequar les respostes educatives a la valoració de risc de cada individu, tot atenent els factors crítics detectats. Intensificar les intervencions en els menors i joves en què s'hagin detectat factors més alts i intervenir més puntualment en aquelles en què s'hagin

detectat factors més baixos.

Prioritzar la intervenció en el mateix entorn del jove: garantir el desplaçament dels tècnics i l'atenció arreu del territori català. Preservar el TMO com a referent de justícia juvenil al territori.

Transitorietat: adequar els plans d'intervenció al temps i les característiques de cada mesura.

Actuacions amb professionals especialitzats: l'adequació de les intervencions a les circumstàncies del jove obliga els professionals i l'administració a reciclar-se i investigar per tal de cercar constantment les eines més adaptades a cada moment històric i social.

Respecte educatiu: respectar els joves i la seva família, sense prejudicis ni estereotips, vetllar per la confidencialitat de les dades i la discreció de les intervencions.

Immediatesa i celeritat de les intervencions: posar prou eines i mitjans per atendre ràpidament i puntualment els menors i joves amb mesura, i promoure les actuacions adients per agilitzar la tramitació de l'expedient judicial.

Respecte als principis bàsics del model de justícia juvenil, considerem que el principi d'intervenció judicial mínima actualment no és un principi de medi obert. La intervenció que es fa és la necessària o la que marca la mesura. La resta de principis els ratifiquem, així com els principis rectors d'actuació que marca la Llei 5/2000.

Es consideren vigents i vàlids els principis bàsics d'actuació, el repàs dels quals ens fa remarcar alguns aspectes que considerem que ara són importants:

- **Igualtat davant la llei**

- **Respecte als drets i garanties individuals**

Assegurar un **procediment ràpid i comprensible**, adaptat a les característiques de la població atesa. S'ha de tenir especial cura de protegir el dret a la intimitat de les persones i informar-les de les actuacions que es duen a terme.

- **Individualització de les respostes**

- Adaptades en intensitat al risc estimat.
- A les necessitats detectades.
- A les capacitats, condicionants i recursos del jove (edat, personalitat i circumstàncies personals i socials dels joves).

- Principi de responsabilitat

- Responsabilitat individual:
  - De les conseqüències dels seus actes:
    - De les conseqüències per a ell mateix
    - De les conseqüències emocionals de perjudicats o víctimes.
    - De les conseqüències materials (responsabilitat civil).
- Responsabilitat de la família:
  - De les conseqüències de les accions del seu fills:
    - Davant els perjudicats o víctimes (efectes emocionals i materials).
    - Davant la tasca de supervisió del seus fills.
- Responsabilitat de la societat:
  - D'acollir i oferir respostes educatives, salut, cultura, oci...
  - De donar igualtat d'oportunitats als ciutadans.

- Intervenció judicial mínima

- Un procés judicial més ràpid i l'aplicació de mesures més immediates (cautelars) també creiem que formen part de l'aplicació del principi de mínima intervenció.

- Priorització de la intervenció en el propi entorn

- Transitorietat de l'acció de la justícia

- Intervenció amb professionals especialitzats

Els principis rectors d'actuació que recull l'article 4 de la Llei 27/2001 també els considerem vigents, malgrat que concreten aspectes que ja quedarien recollits en els anteriors principis bàsics d'actuació.

Proporcionalitat de la intervenció en funció de l'avaluació del risc
Respecte als drets i garanties individuals dels joves
Respecte al lliure desenvolupament de la personalitat del menor
Intervenció planificada en funció de les circumstàncies del menor
Priorització dels programes d'actuació en l'entorn familiar i social propi
Implicació de la família i la comunitat en l'execució de les mesures
Confidencialitat
Coordinació i col·laboració amb altres òrgans administratius
Promoció de la solidaritat i la sensibilitat social envers el menors
Priorització de la intervenció en el propi entorn
Transitorietat de la intervenció
Immediatesa en la resposta educativa